

**ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ АКТИВ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ:
ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ***

Багатогранна історія розвитку українського судоустрою і судочинства свідчить про безперервний пошук нових процесуальних форм здійснення перегляду судових актів для визначення найефективнішої моделі забезпечення правових гарантій захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання у сфері господарської діяльності. Проблема оптимального судочинства – складна і багатоаспектна проблема процесуальної науки і практичного судоустрою. З одного боку, суспільство і держава зацікавлені у створенні максимально ефективних і надійних гарантій законності, справедливості і безпомилковості судових актів, що забезпечують захист прав і охоронюваних законом інтересів осіб, які звернулися за судовим захистом. З іншого боку, держава зацікавлена в наданні оптимальної сукупності засобів для захисту порушеного права. На користь всього суспільства, окремих його суб'єктів має бути встановлена відносна простота відповідних судових процедур, їх доступність. Враховуючи тенденції збільшення господарських спорів, урегулювання більшості яких не закінчується в суді першої інстанції, держава зобов'язана запровадити ефективний інстанційний порядок здійснення права на судовий захист (у тому числі й від допущених судових помилок), який повинен бути справедливим, компетентним і ефективним. Нині особливої значимості набула тема перегляду судових актів, який є важливою гарантією реалізації права на судовий захист у господарському судочинстві. Крім того, проведення судової реформи, посилення ролі Європейського суду з прав людини вимагають адекватної реакції щодо пристосування до нових реалій правової бази та судової практики. Зазначене свідчить про важливість розгляду проблем перегляду судових актів у господарському судочинстві в сучасних умовах державотворення та зумовлює актуальність та своєчасність монографії Л.М. Ніколенко, яка є спробою комплексно, з позицій системного підходу, дослідити і охарактеризувати зміст перегляду судових актів у господарському судочинстві, виявити основні проблеми його становлення та окреслити тенденції й перспективи розвитку, а також розробити науково обґрунтовані рекомендації з удосконалення господарського процесуального законодавства в означеній сфері.

Органічне поєднання теоретичних та практичних проблем простежується вже у змісті праці, водночас слід підкреслити логічну структурованість монографічного дослідження, полемічність викладення матеріалу, зваженість та обґрунтованість власної позиції. Структура монографії зумовлена метою, що ста-

© КОПИЛЕНКО Олександр Любимович – доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, член-кореспондент НАН України

© БАЙМУРАТОВ Михайло Олександрович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України

* Ніколенко Л.М. Перегляд судових актів у господарському судочинстві: Монографія / Л.М. Ніколенко; Маріупольський державний університет. – Донецьк: ЮгоВосток, 2013. – 495 с.

вить перед собою автор, обравши предметом дослідження перегляд судових актів у господарському судочинстві як засіб захисту прав та законних інтересів громадян та суб'єктів господарювання.

У монографії надано характеристику перегляду судових актів, зокрема історико-правовому аспекту розглядуваної проблематики, визначено понятійний апарат досліджуваних явищ і процесів, визначено й досліджено структуру перегляду. Особливу увагу приділено закордонному досвіду перегляду судових актів. Автор монографії не лише всебічно розкрила поняття та систему перегляду судових актів у господарському судочинстві, а й запропонувала сучасні підходи до перегляду судових актів. Аналізу піддано зміст, правову природу, основні поняття, цілі та завдання, об'єкт і суб'єкти перегляду, підстави і передумови здійснення, проблеми, які виникають при перегляді в апеляційній та касаційній інстанціях, у Верховному Суді України та за нововиявленими обставинами.

Серед цікавих, що відзначаються науковою новизною, положень монографії слід зупинитися на таких. Автор сформулював визначення та ознаки перегляду та перевірки; здійснив класифікацію судових помилок; визначив властиві ознаки судових інстанцій щодо перегляду судових актів; окреслив повноваження суду під час апеляційного та касаційного провадження, провадження у Верховному Суді України, провадження за нововиявленими обставинами. Л.М. Ніколенко наголошує на необхідності юридичного окреслення судової помилки як правової категорії та визначення її місця в системі судочинства в межах судової практики та доктрини, що є додатковим аксіоматичним обґрунтуванням необхідності існування інституту перегляду судових актів.

Автор доводить необхідність застосування неповного апеляційного провадження та аргументує, що порядок касаційної перевірки судових актів, який діє, слід принципово змінити, обмеживши його повноваженнями, функціями і завданнями так званої «чистої», «класичної» касації. У монографії переконливо доведено, що, попри певні здобутки демократичних перетворень у нашій державі, сучасний стан реалізації норм щодо перегляду судових актів у господарському судочинстві характеризується наявністю численних проблем, до яких належать: недосконалість нормативно-правової бази, що зумовлено такими факторами: відсутність або недостатня ефективність правового механізму реалізації закріплених у Конституції, законах України та Господарському процесуальному кодексі України норм щодо перегляду судових актів; недостатня узгодженість процесуальних законів із вимогами міжнародних правових документів (зокрема й ратифікованих Україною), в яких визначаються принципи та процедура в означеній сфері.

Автор робить висновок, що нововиявлені обставини в господарському судочинстві слід розглядати у вузькому і широкому сенсі з властивими їм відповідними ознаками. Обґрунтовано необхідність розмежування категорій «нововиявлені обставини» та «нові обставини».

Л.М. Ніколенко неодноразово вказує на недосконалість норм процесуального законодавства, дискутує з приводу наукових думок, проте ця критика та дискусія має конструктивний характер, дає змогу углядіти тенденції розвитку законодавства та юридичної науки, глибше проникнути в суть досліджуваних категорій. Така форма критики робить працю серйозним аналітичним твором, який може бути корисним не тільки в прикладних цілях, а й під час наукових досліджень, у нормотвірчій діяльності державних органів.

Варто зазначити, що монографія вирізняється послідовністю й логічністю викладення, завершеністю наукового дослідження, раціональністю структури, комплексністю дослідницького підходу. Теоретична й аналітична база дослідження, використання автором широкого кола джерел монографічного, періодичного, а також спеціального характеру, докладний аналіз різних точок зору, точність відтворення тих або інших поглядів і їх критичне осмислення надають монографії цілісності, а зробленим висновкам – обґрунтованості.

Викладення матеріалу ґрунтується на глибокому системному аналізі законодавчих та інших нормативних актів, спеціальної наукової літератури. Монографія містить отримані автором нові науково обґрунтовані результати у галузі науки господарського процесуального права, які у сукупності розв'язують важливу наукову проблему перегляду судових актів у господарському судочинстві, та може бути корисною для науковців, викладачів, аспірантів вищих закладів освіти юридичного профілю, державних службовців, суддів, працівників правоохоронних органів і широкого кола читачів, які цікавляться проблемами захисту прав та інтересів громадянина та суб'єктів господарювання у господарському судочинстві.